

Schokland

Uitzonderlijke universele waarde (OUV)

Korte samenvatting

(Dit is een, naar het Nederlands vertaalde samenvatting van de OUV, Ga voor de volledige beschrijving van het Werelderfgoed en de uitzonderlijke universele waarde ervan naar: <https://whc.unesco.org/en/list/739>)

Al meer dan zesduizend jaar strijdt de bevolking van Nederland tegen het water en ook nu nog gaat die strijd door; zonder voortdurende waakzaamheid zou meer dan de helft van het huidige grondgebied van het land volledig onder water verdwijnen of periodiek overstromen. Schokland was oorspronkelijk een schiereiland, maar is in de vijftiende eeuw een eiland geworden. In 1859 moest het worden ontruimd omdat de dreiging van de zee te groot werd. Sinds de inpoldering van de Zuiderzee in de jaren veertig van de vorige eeuw maakt het echter deel uit van het aangewonnen land. De sporen van bewoning op Schokland gaan terug tot de prehistorie. Het voormalige eiland is een symbool geworden voor de eeuwenoude strijd van de Nederlanders tegen het oprukkende water. Als gevolg van het grootschalige landwinningsprogramma dat aan het begin van de twintigste eeuw begon, vormen Schokland en de woonterpen en andere overblijfselen van menselijk ingrijpen stille getuigen van de vaardigheden en de standvastigheid van het Nederlandse volk in de voortdurende worsteling met de elementen.

De contouren van het voormalige eiland zijn nog duidelijk te herkennen in het vlakke landschap van de Noordoostpolder. De vier grote dorpsterpen zijn beschermde archeologische monumenten, evenals een vijfde locatie waar resten van nederzettingen uit de jonge steentijd, bronstijd en ijzertijd zijn aangetroffen.

Aan de restanten van dijken en terpen buiten het huidige eiland is te zien hoe groot het eiland is geweest en hoeveel land er in de loop van de eeuwen verloren is gegaan. Buiten het huidige eiland, maar binnen de grenzen van het Werelderfgoed liggen nog meer dan 160 archeologische vindplaatsen met resten van prehistorische bewoning. Een kerk en kerkruïnes, woningen en werkplaatsen, schuren, een voormalige haven en verkavelingspatronen (zowel oud als nieuw) maken het verhaal van Schokland compleet.

Het gebied geeft een bijzonder inzicht in een culturele traditie van eilandbewoners die leefden met de dreiging van het water en uiteindelijk werden geëvacueerd, en het laat zien hoe de eerste bewoners het op de zee veroverde land ontwikkelden en in cultuur brachten. Het is een uitzonderlijk voorbeeld van een traditioneel type nederzetting en landgebruik dat representatief is voor de kwetsbaarheid van een cultuur als gevolg van van onomkeerbare veranderingen.

Criterium (iii): Schokland en zijn omgeving herbergen de laatste overblijfselen van een prehistorische en vroeghistorische samenleving die zich had aangepast aan het onzekere bestaan in de drassige gebieden die elk moment konden overstromen of door de zee konden worden verzwolgen.

Criterium (v): Schokland maakt deel uit van het agrarische landschap dat ontstond door de inpoldering van de voormalige Zuiderzee, onderdeel van de niet-aflatende strijd van de Nederlanders tegen het water. Het is een van de belangrijkste voorbeelden van het vernuft en

de vooruitziende blik van de mens uit de twintigste eeuw. De historie van dit landschap is prachtig te zien in dit kleine gebied met zijn nederzettingen, begraafplaatsen, terpen, dijken en verkavelingspatronen.

Integriteit

Hoewel het al sinds 1942 deel uitmaakt van het nieuwe, door de mens gevormde landschap en gebruikt is voor grootschalige landbouw, zijn de contouren van het voormalige eiland nog duidelijk te zien, dankzij de oude resten zoals dijken en terpen. Het hele eiland en de directe omgeving ervan vormen het Werelderfgoed. Uit alle fasen van de bewoningsgeschiedenis van Schokland zijn overblijfselen te herkennen: de sporen van prehistorische nederzettingen in de grond, de vier terpen aan de westzijde van het eiland, de gebouwen op het eiland zelf, de karakteristieke recente blokverkaveling van de polder en de groene gebieden rondom het eiland. Zonder een goed beheersplan kunnen de archeologische resten in het gebied worden aangetast door moderne landbouw en de daling van de grondwaterspiegel.

Authenticiteit

De authenticiteit van de locatie blijkt uit het feit dat deze nog bestaat. Het dossier voor de voordracht had als ondertitel 'Symbool van de Nederlandse strijd tegen het water' – een passende omschrijving van Schokland en zijn authenticiteit. Er zijn ten minste 152 locaties op en rond Schokland waar de resten van prehistorische nederzettingen, dijken en terpen zijn gevonden. Samen geven ze een beeld van de voormalige contouren van het eiland, het land dat in de loop van de eeuwen verloren is gegaan en de leefomstandigheden gedurende een periode van 6000 jaar. Het eiland zelf is nog volledig authentiek. Er zijn nog enkele oude gebouwen bewaard gebleven: de Nederlands-hervormde kerk en de bijbehorende pastorie (1834) en de ingrijpend gerestaureerde IJslopershuur, een boothuis voor een ijsschuit, in Middelbuurt. Alle andere gebouwen zijn na de evacuatie in 1859 gesloopt. De houten gebouwen in Middelbuurt waar Museum Schokland is gevestigd zijn replica's van schuren en andere gebouwen in de traditionele Zuiderzeestijl, gebouwd rond 1980. In Oud-Emmeloord zijn de lichtwachterswoning (1882) en het misthoornhuis (ca. 1921) bewaard gebleven. Enkele karakteristieke elementen zijn herbouwd, zoals de haven van Oud-Emmeloord met zijn havenhoofden en ijsbrekers, de damwanden in Middelbuurt en de funderingen van het oude baken op de terp op de zuidpunt van het eiland. Delen van de funderingen van de kerken op de zuidpunt zijn gerestaureerd. De kerk in Middelbuurt is volledig gerestaureerd en voorzien van (niet-originele) inrichting. Een gespecialiseerd bedrijf heeft de kerkrues gerestaureerd met behulp van originele materialen. De havens, de golfbreker en de vuurtoren zijn herbouwd volgens de nu geldende wetgeving.